

Бейбіт Әліпбекұлы Мырзагелдиевтің «Патшалық Ресей тұсындағы Қазақстандағы мұсылмандық басқару (Орынбор муфтилігі мысалында)» атты тақырыптағы PhD докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған диссертациясы туралы ғылыми кеңесшісінің

ШІКІРІ

Қазақстанда дінтанудың ғылым саласының өзіндік әдістемеге не жеке бағыты ретінде енді ғана орнығып, қалыптасып келе жатқаны мәлім. Сол себепті бұл салада әлі зерттеу нысанасына үлгермеген, қозғалмаған тың тақырыптар өте көп. Дінтанудың зерттеу объектісіне діни институттардың орны, қалыптасу тарихын және оның сабақтастығын жан-жақты саралау кіреді. Міне сондай аса керекті, маңызды тақырып осы ұсынылып отырған диссертацияға арқау болып отыр. Диссертация жұмысына өзек болып отырған кезең Қазақстан тарихының отаршылдық тұсындағы дәуір елімізде Исламның өркендеген, дамыған мезгілі деп айта аламыз. Патшалық Ресей бодандығы күш ала бастаған уақытта дүниеге келген Орынбор муфтилігінің қазақ жеріндегі мұсылманшылықтың дамуында елеулі деңгейде орны болғанын мойындаймыз. Диссертация тақырыбының өзекті тақырыпты көтеріп отырғаны да дау тудырмайды. Осы кезеңдегі басқару институтының тарихын, құрылымын, атқарған жұмыстарын, мән-маңызын зерделеу арқылы бүгінгі замандағы Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы құрылғанға дейінгі бұраланды жүріп өткен жолдары мен тарих пен қазіргінің мысалдарын салыстыра сабақтастыра бағамдауға да жол ашады. ОМДС туралы осыған дейін жазылған ғылыми жұмыстар да диссертациялар баршылық, әрине. Бірақ олардың бәрі дерлік тарихи-саяси аспектідегі тарих ғылымы тұрғысынан дайындалғандықтан, діни-шариғи маселелер үстіртін сөз етумен шектелген. Бұл диссертацияның өзгешелігі де артықшылығы да - аталған дінтанушылық тұрғыдан арнайы байыпты саралауы.

Диссертацияның жаңалық тұсы осыдан көрінеді. Диссертацияда аталған құрылымның, әсіресе, Орынбор муфтиятының қазақ даласындағы шариғи сот қызметі нақты фактілермен таратыла, тарқатыла талданады. Еңбекте сол кезеңдегі қазақ қоғамындағы мұсылман дін қызметкерлерінің лауызымдық ерекшеліктері мен қызметтік міндеттемелері тұңғыш мәрте жеке алынып сарапталған. Бөкей ордасындағы дін Орынбор муфтилігімен байланыста жеке тарау ретінде берілуі де сонылық. Жұмыста көп материал жиналып, негізге алынған Соның ішінде архивтік құжаттарды жинау мақсатында ізденуші түпнұсқалық мәліметтерді пайдалана алды. Ресейге іссапарға барып, аталған ОМДС-тің архивтік қорымен танысты Сондай-ақ тақырыбына катысты шет елдік және отандық зерттеушілердің еңбектерін кенінен колданып, жүгіну әдебін сақтаған. Мұндай бай қайнаркөздер зерттеу тарихнамасында да кеңірек аталып өтеді. Диссертацияда бұрын ақтандақ болып, соңғы жылдары айналымға қосылған Ә. Бөкейхан.

С.Ғылмани, т.б. тұлғалардың еңбектеріндегі тақырыпқа қатысты тұжырымдар мен мәліметтерді қосымша дереккөзі назарда ұстаған.

Диссертанттың дін саласында, оның ішінде ұзақ жылдар бойы Қазақстан мұсылмандары діни басқармасында, имамдық қызмет атқарып діни ұйымдардың жұмыс жүйесін практикалық тәжірибе жүзінде жақсы білуі еңбекті жазу барысында материалды игеруге, салыстырмалы пайымдаулармен байламдар жасауға да оң ықпалын тигізгенін деп баса айтқанымыз жөн .

Б.Мырзагелдиев тақырыбын меңгерді, алдына қойылған міндеттерін шешіп шықты. Диссертация, әрине, кемшіліксіз емес, соған қарамастан аяқталған, нәтижелері мен қорытынды түйіндеулері бар, практикалық тұрғыдан кәдеге жарайтын жұмыс деп айта аламыз . Сол себепті мен бұл жұмысты қорғауға ұсынуға болады әрі ғылыми докторы атағын алуға әбден жарайды деп санаймын.

**Профессор, филология
ғылымдарының докторы**

Ш.Т. Керім

2021 жыл, 20 қыркүйек